

ОБРАЗОВАНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2015/2016 ГОДИНА

Основните резултати от проведените от Националния статистически институт (НСИ) годишни изчерпателни изследвания, характеризиращи дейността на образователните институции, са:

- През учебната 2015/2016 година в детски градини са записани 232.0 хил. деца, или с 3.8% по-малко в сравнение с предходната година.
- В началното образование (I - IV клас) се обучават 262.0 хил. ученици, а в прогимназиалното (V - VIII клас) - 216.4 хиляди.
- Завършилилите средно образование през 2015 г. в общообразователни и професионални училища са съответно 27.0 и 23.3 хил. ученици.
- Записаните в различните степени на висшето образование за 2015/2016 академична година са 266.7 хиляди.
- Продължава тенденцията за увеличаване на броя на докторантите, като към 31.12.2015 г. за придобиване на образователна и научна степен „доктор” у нас се обучават 6 750 лица.

Предучилищно образование

Към 1.12.2015 г. в страната функционират 2 002 самостоятелни детски градини с директор, или с 11 повече в сравнение с предходната година. В тях са записани 232.0 хил. деца, от които 120.0 хил., или 51.7%, са момчета. В сравнение с предходната година броят на децата намалява с 3.8%.

Обхватът на децата в детските градини, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване¹, за учебната 2015/2016 година е 81.0%, или с 1.9 процентни пункта по-малко спрямо учебната 2014/2015 година.

Средният брой деца в една детска градина за страната е 116, като за градовете е значително по-голям (156), отколкото за селата (57). Една група се формира средно от 23 деца, съответно - 24 в градовете и 19 в селата.

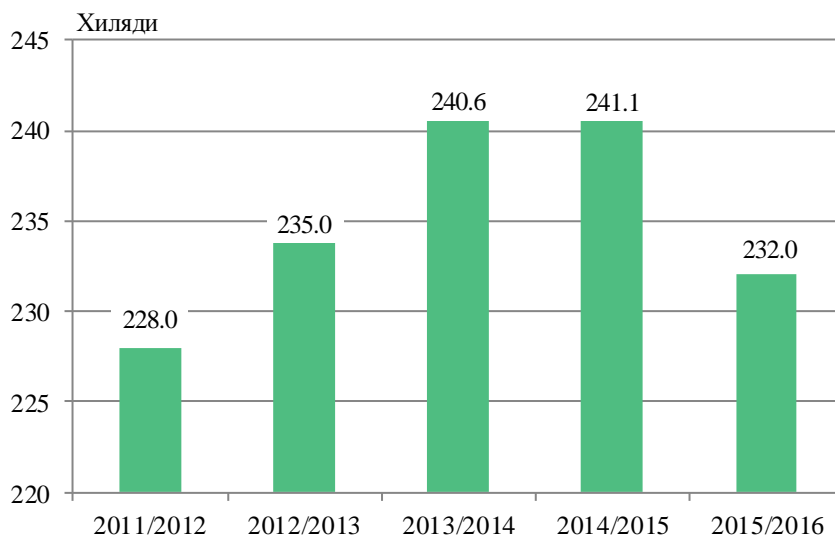
Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 20.4 хил., като в сравнение с предходната учебна година намалява със 122 души, или с 0.6%. От него 19.1 хил. са детски учители.

Броят на лицензираните частни детски градини продължава да нараства, но все още те са алтернатива за малка част от родителите. През учебната 2015/2016 година в страната функционират 92, или с 4 повече от предходната година, като те са посещавани от 3 333 деца, или 1.4% от записаните в детските градини.

¹ Груповият нетен коефициент на записване на децата в детските градини се изчислява в проценти като отношение на броя на децата в детските градини във възрастовата група 3 - 6 години към броя на населението в същата възрастова група.

Фиг. 1. Деца в детските градини

Общо образование

Към 1.10.2015 г. учебни занятия се водят в 2 014 общообразователни училища², от които 151 начални, 1 322 основни, 7 прогимназии, 133 гимназии и 401 средни общообразователни училища (СОУ). В сравнение с предходната година общообразователните училища намаляват с 5 поради закриване или преобразуване. Учениците са 602.2 хил., от които 102.0 хил. са записани в училища в селата. В сравнение с предходната учебна година учениците в тази образователна програма намаляват с 2.2 хил., или с 0.4%. В една паралелка в дневните общообразователни училища се обучават средно по 21 ученици.

През изминалата учебна 2014/2015 година 16.1 хил. ученици са напуснали общообразователните училища, от които 14.0 хил. в основното образование. Най-голям е относителният дял на учениците, които са заминали в чужбина - 7.2 хил., или 44.7%, следван от дела на напусналите по семейни причини - 5.8 хил., или 36.3%, и на напусналите поради нежелание да учат - 10.1%.

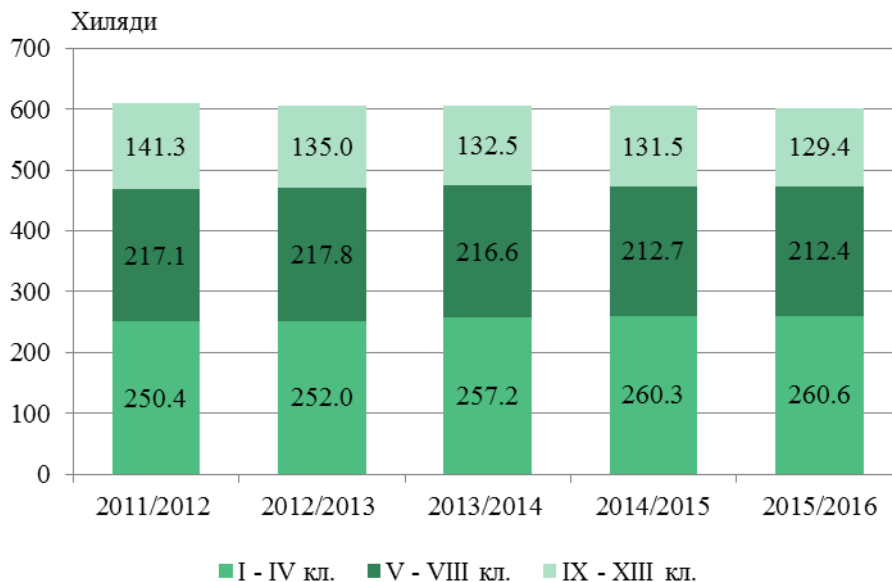
През 2015 г. основно образование в общообразователните училища са завършили 45.8 хил., а средно образование - 27.0 хил. ученици.

Ранното чуждоезиково обучение все повече навлиза в началния етап на основното образование. Относителният дял на децата в общообразователните училища, изучаващи чужди езици в началните класове (I - IV), е 83.1%, като от тях най-голям е делът на изучаващите английски език - 90.4%.

² Вкл. българските училища в чужбина, финансирани от държавата.

Фиг. 2. Учащи в общообразователните училища по групи класове

Учителите (вкл. директорите и помощник-директорите с преподавателска заетост) в общообразователните училища през учебната 2015/2016 година са 45.3 хил., или с 84 повече в сравнение с предходната година. От тях 93.2% са с високо образование (завършена образователно-квалификационна степен „бакалавър” или „магистър”), 6.4% са завършили образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър” или еквивалентна в миналото степен и 0.4% са със средно образование. В учителската професия преобладават жените, които съставляват 84.8% от общия брой на учителите.

Към 1.10.2015 г. в страната функционират 70 частни общообразователни училища, от които 7 начални, 31 основни, 1 прогимназия, 23 гимназии и 8 средни общообразователни училища (СОУ). В тях са записани общо 7 603 ученици, или 1.3% от общия брой на учениците в общото образование.

През учебната 2015/2016 година в училищата и паралелките за деца със специални образователни потребности учат общо 3.4 хил. деца, или с 5.5% по-малко в сравнение с предходната учебна година. За тяхното обучение и възпитание полагат грижи 766 учители специалисти и 328 възпитатели.

Професионално образование и обучение

Професионалното образование и обучение през учебната 2015/2016 година се осъществява в 22 училища по изкуствата, 24 спортни училища, 387 професионални гимназии и 36 професионални колежа с прием след средно образование. Общият брой на учащите в тях е 135.6 хил. и в сравнение с предходната учебна година намалява с 5.5 хил., или с 3.9%.

В професионалното образование преобладават момчетата, които са 59.9% от общия брой на учениците в тази образователна степен.

В програмите за придобиване на III степен професионална квалификация най-висок е относителният дял на учениците, изучаващи специалности в областите „Технически науки и технически професии” - 28.5%, следван от този на учениците в „Услуги за личността” - 17.8%.

В програмите за придобиване на II степен професионална квалификация водещи са областите „Технически науки и технически професии” (28.2% от учащите) и „Услуги за личността” (23.3%).

През настоящата учебна година учителите в професионалните училища са общо 12.2 хил., като с придобити образователно-квалификационни степени „бакалавър” или „магистър” са 94.2% от тях.

През учебната 2015/2016 година 1 631 ученици се обучават в 50 частни професионални училища, което е 1.2% от всички ученици в професионалното образование.

През изминалата 2015 г. средно образование в училищата по изкуствата, спортните училища, професионалните гимназии и професионалните училища с диплома са завършили 23.3 хил. души. Степен на професионална квалификация е придобита от следния брой учащи по съответните програми:

- 378 ученици са получили първа степен професионална квалификация в професионалните училища и паралелки с прием след VI, VII и VIII клас;
- Втора и трета степен професионална квалификация през 2015 г. са придобили съответно 3.7 хил. и 14.7 хиляди ученици;
- 661 ученици са придобили четвърта степен професионална квалификация в професионалните колежи с прием след завършено средно образование.

В програми за професионално обучение срещу заплащане за придобиване на степен на професионална квалификация в центрове за професионално обучение (ЦПО), професионални гимназии и професионални колежи са записани 9.1 хил. лица на възраст 16 и повече години. По степени на професионална квалификация разпределението им е: първа степен - 4.6 хил., втора степен - 2.1 хил., трета степен - 2.4 хил., и четвърта степен - 13 души.

Висше образование

През учебната 2015/2016 година общият брой на студентите в България, записани в четирите образователно-квалификационни степени „професионален бакалавър”, „бакалавър”, „магистър” и „доктор” е 266.7 хил., което е с 12.2 хил., или с 4.4% по-малко в сравнение с предходната учебна година.

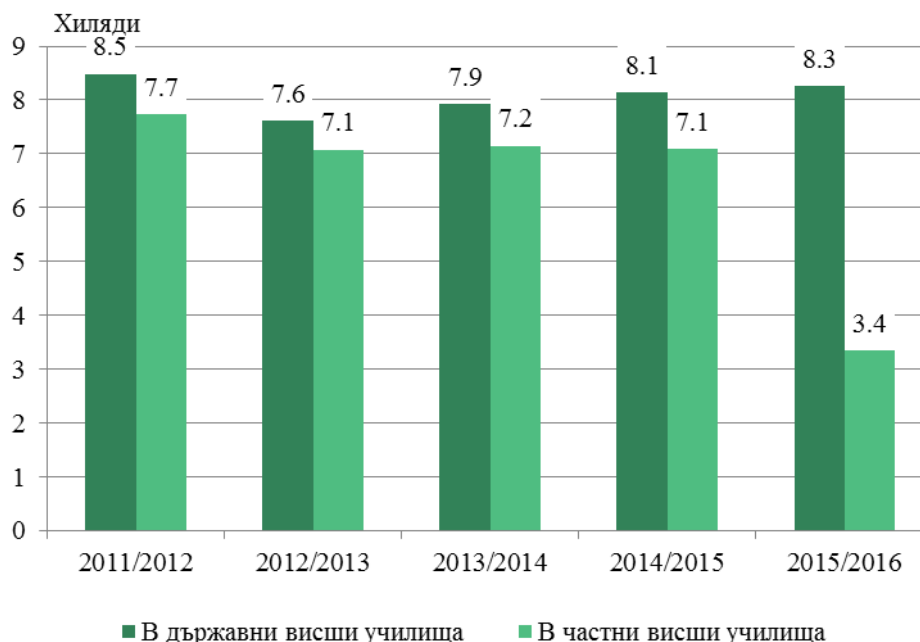
Колежи (образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър”)

През учебната 2015/2016 година за придобиване на образователно-квалификационна степен (ОКС) „професионален бакалавър” в коледите се обучават 11.6 хил. души, от които български граждани са 11.4 хил., или 98.0%. Броят на студентите намалява значително в сравнение с предходната година поради преобразуването на самостоятелни колежи в специализирани висши училища и преминаването на част от студентите от ОКС „професионален бакалавър” в ОКС „бакалавър”.

От общия брой студенти 3.4 хил., или 28.9%, са записани в частни колежи.

Фиг. 3. Студенти в колежи³

В структурата по области на образованието най-висок относителен дял заемат обучаващите се по специалности в област „Стопански науки и администрация” - 24.6%, следвани от „Здравеопазване” - 23.5%, „Спорт, туризъм и хотелиерство” - 21.1%, и „Технически науки и технически професии” - 18.6%.

През 2015 г. ОКС „професионален бакалавър” са придобили 2.5 хил. студенти, от които 98.1% са български граждани. Най-голям е броят на дипломираните по специалности в област „Здравеопазване” - 0.7 хил., или 26.3% от общия брой на завършилите, следван от областите „Стопански науки и администрация” - 0.6 хил. (25.4%), „Спорт, туризъм и хотелиерство” - 0.5 хил. (18.4%), и „Технически науки и технически професии” - 0.4 хил. (16.2%).

Преподавателите в колежите са 725, от тях на основен договор са 374, или 51.6%.

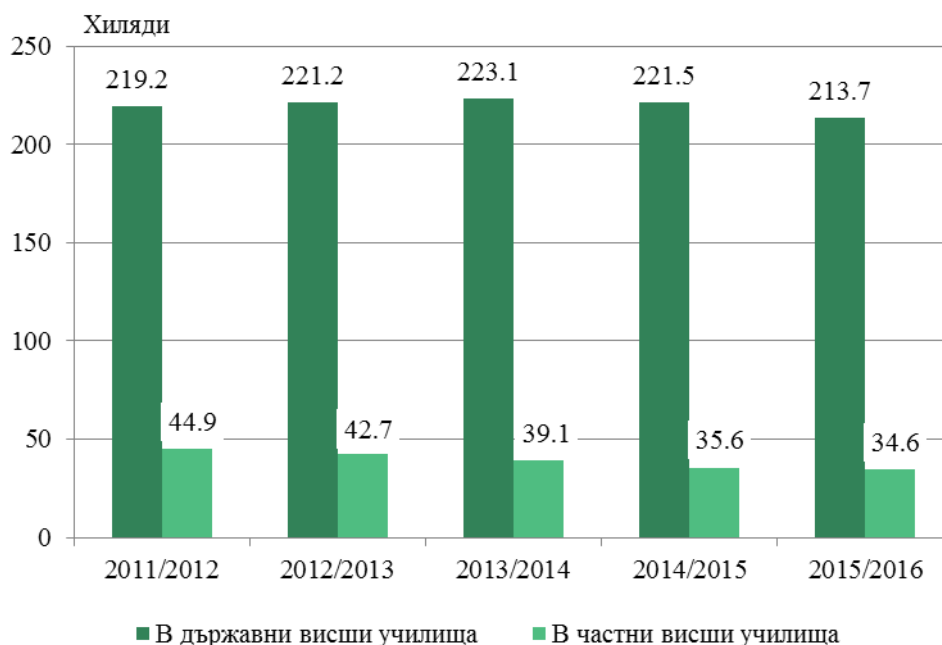
Университети и специализирани висши училища (образователно-квалификационни степени „бакалавър” и „магистър”)

През учебната 2015/2016 година за придобиване на образователно-квалификационни степени „бакалавър” и „магистър” в университетите и специализираните висши училища се обучават 248.3 хил. души, като от тях 34.6 хил., или 13.9%, са записани в частни висши училища. Броят на учащите в частни висши училища намалява с 0.9 хил., или с 2.6% в сравнение с предходната учебна година.

³ Броят на учащите в частни колежи от учебната 2015/2016 година намалява значително поради преобразуването на три самостоятелни частни колежа в специализирани висши училища и презаписването на част от студентите от ОКС „професионален бакалавър” в ОКС „бакалавър”.

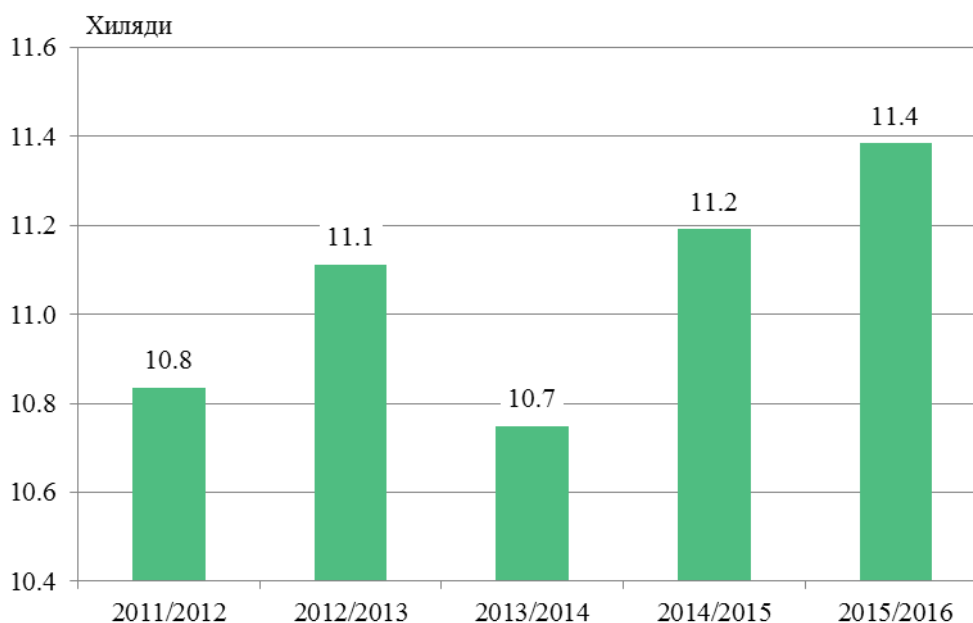

Фиг. 4. Студенти в университети и специализирани висши училища

През учебната 2015/2016 година студентите - български граждани, в университети и специализирани висши училища са 237.0 хил., или 95.4%, и в сравнение с предходната година техният брой намалява с 8.9 хил., или с 3.6%. Чуждестранните студенти у нас са 11.4 хил., което е с 1.7% повече спрямо 2014/2015 учебна година.

Фиг. 5. Студенти чужденци в университети и специализирани висши училища

От общия брой чуждестранни студенти най-голям е относителният дял на студентите от Гърция - 26.8%, следвани от тези от Турция - 21.0%, Обединеното кралство - 7.6%, и Германия - 6.1%.

Наблюдава се постепенно нарастване на броя на студентите от Гърция - от 1.9 хил. през 2011/2012 година на 3.0 хил. през настоящата учебна година, или 1.6 пъти. Същевременно намаляват студентите от Турция - с 0.8 хил. (24.7%) в сравнение с предходната учебна година.

Броят на мобилните студенти⁴, обучаващи се в университетите и специализираните висши училища, нараства от 10.8 хил. през учебната 2011/2012 година на 11.5 хил. през учебната 2015/2016 година, или с 11.5%.

През учебната 2015/2016 година преподавателите в университетите и специализираните висши училища са 21.9 хил., като на основна работа са 13.7 хил., или 62.7%.

Образователно-квалификационна степен „бакалавър”

През учебната 2015/2016 година за придобиване на ОКС „бакалавър” се обучават 166.7 хил. студенти, от които 52.1% са жени. Българските граждани съставляват 97.5% от всички записани, а 14.9% от студентите се обучават в частни висши училища.

В структурата по области на образованието най-висок относителен дял заемат студентите от област „Стопански науки и администрация” - 22.4%, следвани от областите „Технически науки и технически професии” - 15.1%, и „Науки за обществото и човешкото поведение” - 12.0%. Най-малък е дялът на студентите, обучаващи се в областите „Природни науки” - 0.7%, и „Математика и статистика” - 0.3%.

За учебната 2015/2016 година в ОКС „бакалавър” са приети 42.4 хил. нови студенти, от които 41.4 хил., или 97.8%, са български граждани.

През изминалата 2015 г. у нас висше образование, степен „бакалавър”, са завършили 31.6 хил. студенти, от които 30.6 хил. са български граждани.

Най-висок е относителният дял на дипломираните се от следните области на образование: „Стопански науки и администрация” - 28.7%, „Науки за обществото и човешкото поведение” - 17.1%, и „Технически науки и технически професии” - 11.9%.

В частни университети са се дипломирали 17.0% от всички дипломирани в ОКС „бакалавър”.

Образователно-квалификационна степен „магистър”

През учебната 2015/2016 година за придобиване на ОКС „магистър” в университетите и специализираните висши училища се обучават 81.6 хил. души, от които 58.1% са жени. Българските граждани са 91.1% от всички записани, а 9.8 хил., или 12.1% от студентите в тази ОКС, се обучават в частни висши училища.

В структурата по области на образованието най-висок относителен дял заемат студентите от област „Стопански науки и администрация” - 21.0%, следвани от областите „Здравеопазване” - 19.8%, и „Право” - 12.7%. Най-малък е дялът на студентите, обучаващи се в областите

⁴ Съгласно методологията на Евростат студентската мобилност се измерва чрез показателя „страна на завършено предходно образование”, като мобилни студенти са тези, които са завършили своето средно образование в чужбина.

„Журналистика, масова комуникация и информация” - 0.4%, „Природни науки” - 0.3%, и „Математика и статистика” - 0.1%.

За учебната 2015/2016 година в програми за придобиване на ОКС „магистър” след завършено средно образование са приети 6.1 хил. нови студенти, от които 4.6 хил., или 75.4%, са български граждани.

Новоприетите в магистърски програми след завършена ОКС „бакалавър” са 23.0 хил., като от тях 1.1 хил., или 4.6%, са записани по програми след завършена степен „професионален бакалавър”.

През 2015 г. в България висше образование, степен „магистър”, са завършили 27.1 хил. студенти, от които 96.8% са български граждани.

Най-висок е относителният дял на дипломираните се от следните области на образование: „Стопански науки и администрация” - 32.4%, „Науки за обществото и човешкото поведение” - 11.3%, и „Технически науки и технически професии” - 8.9%. Най-нисък е относителният дял на дипломираните в областите „Опазване на околната среда”, „Ветеринарна медицина” и „Журналистика, масова комуникация и информация” - по 0.6% от общия брой дипломирани в ОКС „магистър”, и „Математика и статистика” - 0.1%.

В частни университети са се дипломирали 13.7% от всички дипломирани в ОКС „магистър”.

Образователна и научна степен „доктор”

Към 31.12.2015 г. у нас се обучават общо 6 750 докторанти, като от тях 51.3% са жени. В сравнение с предходната година броят им се увеличава със 133 души, или с 2.0%.

От общия брой на докторантите, обучаващи се в България, чуждите граждани са 482 души, или 7.1%, и се увеличават с 41.8% спрямо предходната година. Най-висок е делът на докторантите от Гърция - 24.7% от всички чуждестранни докторанти, следвани от тези от Турция (23.7%), Казахстан (7.5%) и бившата югославска република Македония (7.1%).

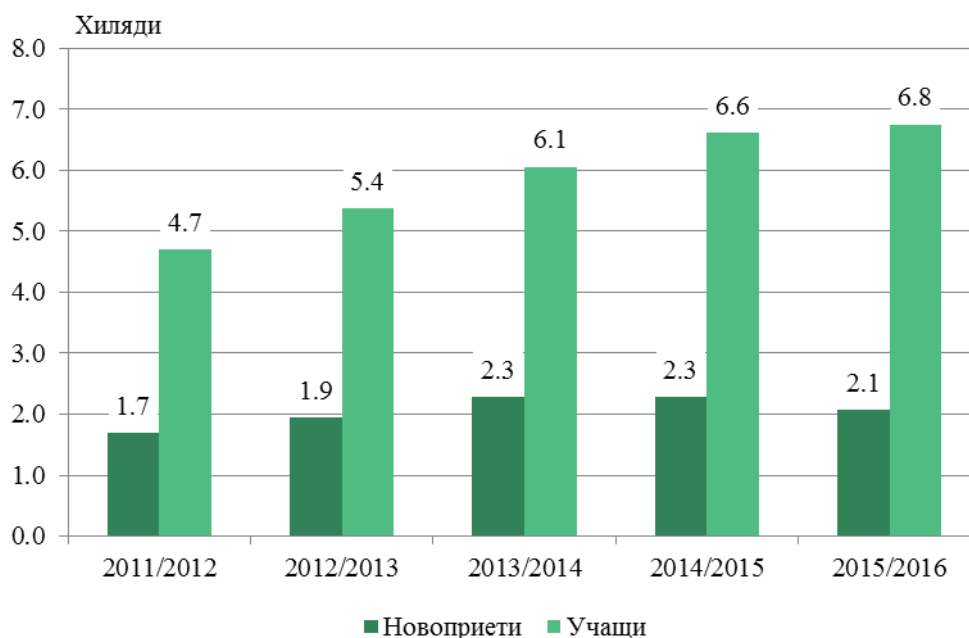
Разпределението по възраст показва, че най-голям е относителният дял на докторантите на възраст 30 - 39 години (39.4%), следвани от тези на 20 - 29 години (32.2%) и на 40 - 49 години, които представляват 19.4% от всички докторанти.

През 2015 г. в частни университети и специализирани висши училища се обучават 2.9% от докторантите.

Новоприетите докторанти през 2015 г. са 2 075, от които 1 054 (50.8%) са жени.

Фиг. 6. Брой докторанти - новоприети и учащи

През 2015 г. образователна и научна степен „доктор” са придобили 1 442 души, от които 719, или 49.9%, са жени. При мъжете най-голям е относителният дял на дипломираните в област „Технически науки и технически професии” - 17.8% от общия брой на завършилите мъже, следван от „Здравеопазване” - 13.3%, и „Стопански науки и администрация” - 8.9%. В структурата на дипломираните по области на образованието жени най-голям относителен дял заемат завършилите в област „Здравеопазване” - 14.2%, следвани от завършилите в областите „Науки за обществото и човешкото поведение” - 12.2%, и „Хуманитарни науки” - 9.7%.

Методологични бележки

Статистиката на образованието е изградена на базата на Регламент № 452 от 2008 г. на Европейския парламент и на Съвета относно изготвянето и развитието на статистиката на образованието и ученето през целия живот, действащата нормативна уредба на България в областта на образованието, Международната стандартна класификация на образованието (МСКО) - ревизия 2011 г. (ISCED 2011), и съпътстващите я методически ръководства.

МСКО е създадена да служи като рамка за класифициране на образователни дейности в определени програми и свързаните с тях квалификации в международно признати категории. Основните понятия и определения на МСКО са планирани да бъдат международно валидни и съпоставими в пълния обхват на образователните системи. Класификацията се основава върху три компонента: международно одобрени понятия и определения, класификационни системи и картографиране на образователни програми и свързаните с тях квалификации в страните по света. МСКО 2011 беше приета на 36-ата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, като за начало на задължителното оповестяване на статистически данни по ревизираната класификация е определена настоящата година.

Националният статистически институт провежда ежегодни изчерпателни изследвания, характеризиращи дейността на образователните институции.

Образователни институции са тези, които директно провеждат обучение по образователни програми с учаци в организирани класове (групи) на място или чрез дистанционна форма на обучение. Провежданите в тях програми водят до придобиване на степен на образование и/или степен на професионална квалификация.

Неформалното образование и самостоятелното обучение не попадат в обхвата на образователната система според използваните дефиниции на МСКО 2011.

Чрез своите изследвания НСИ се стреми да установи броя на учащите в системата на образованието към определена дата на наблюдение. На тази основа се изчислява международно възприетият показател „степен на участие на населението в образователната система” като относителен дял на записаните ученици от определена възрастова група към броя на постоянното население на страната от същата възрастова група.

Повече информация и данни за статистиката на образованието могат да бъдат намерени на сайта на НСИ (<http://www.nsi.bg>), раздел „Образование и учене през целия живот”.

Приложение

Таблица 1

Учебни институции по вид

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Общо	5164	5067	5060	4975	4964
Детски градини	2112	2070	2051	1991	2002
Общообразователни и специални училища	2144	2112	2097	2087	2078
Начални (I - IV клас)	156	153	150	150	152
Основни (I - VIII клас)	1431	1402	1393	1386	1381
Прогимназии (V - VIII клас)	12	11	8	7	7
Гимназии (IX - XIII клас)	139	140	140	137	133
Средни общообразователни (I - XIII клас)	406	406	406	407	405
Професионални училища	499	494	488	481	469
Училища по изкуствата	22	22	23	23	22
Спортни училища	22	19	24	24	24
Професионални гимназии	414	416	402	394	387
Професионални колежи след средно образование	36	37	39	40	36
Професионални училища	5	-	-	-	-
Центрове за професионално обучение ¹	356	338	371	362	361
Висши училища ²	53	53	53	54	54
Самостоятелни колежи	8	8	8	8	4
Университети и специализирани висши училища	45	45	45	46	50
Колежи в структурата на университети и специализирани висши училища	21	20	19	19	18

¹ Центрове, провеждащи програми за придобиване на степен на професионална квалификация.

² Включва университети и специализирани висши училища и самостоятелни колежи.

Таблица 2

Записани учащи по степени на Международната стандартна класификация на образованието
(МСКО 2011)

(Брой)

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Общо	1293961	1294682	1303836	1284910	1249109
Предучилищно образование (МСКО - 0)	227971	235015	240622	241123	232025
Начално образование (I - IV клас, МСКО - 1)	252372	253675	258840	261793	261969
Прогимназиално образование (V - VIII клас, МСКО - 2)	221274	221839	220934	217155	216451
Професионално обучение за възрастни - I степен професионална квалификация (МСКО - 2) ¹	11219	13637	11176	6509	4593
Професионално обучение - I степен професионална квалификация с прием след VIII клас (МСКО - 3)	841	1011	831	988	992
Средно образование (IX - XIII клас, МСКО - 3)	281671	272487	268395	267540	260515
Професионално обучение за възрастни - II степен професионална квалификация (МСКО - 3) ¹	4062	4272	7300	3789	2109
Професионално обучение за възрастни - III степен професионална квалификация (МСКО - 3) ¹	6660	6323	10278	5417	2427
Професионално обучение след средно образование (МСКО - 4)	2804	2381	2001	1618	1308
Професионално обучение за възрастни - IV степен професионална квалификация (МСКО - 4) ¹	92	83	165	25	13
Висше образование (МСКО - 6, 7, 8)	284995	283959	283294	278953	266707
Колежи - ОКС „професионален бакалавър” (МСКО - 6)	16210	14688	15072	15244	² 11619
Университети и специализирани висши училища - ОКС „бакалавър” (МСКО - 6)	184069	180949	176344	171458	166746
Университети и специализирани висши училища - ОКС „магистър” (МСКО - 7)	80013	82951	85823	85634	81592
Докторантура (МСКО - 8)	4703	5371	6055	6617	6750

¹ Вкл. обучаващите се в професионални гимназии и колежи.

² Броят на студентите намалява значително поради преобразуването на самостоятелни колежи в специализирани висши училища и преминаването на част от студентите в ОКС „бакалавър”.

Таблица 3

Преподаватели по степени на Международната стандартна класификация на образованието
(МСКО 2011)

	(Брой)				
	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Общо	102925	102488	101828	102799	101294
Предучилищно образование (МСКО - 0)	19729	20015	20269	20542	20420
Начално образование (I - IV клас, МСКО - 1)	14666	14565	14767	14940	15050
Прогимназиално образование (V - VIII клас, МСКО - 2)	19504	19315	19277	19179	19125
Средно образование (IX - XIII клас, МСКО - 3)	25539	24684	24121	23968	23735
Професионално обучение след средно образование (МСКО - 4)	532	453	382	427	360
Висше образование (МСКО - 6, 7)	22955	23456	23012	23743	22604
Колежи (МСКО - 6)	1079	1091	1070	1018	725
Университети и специализирани висши училища (МСКО - 6, 7)	21876	22365	21942	22725	21879